

Ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvård enligt HSLF-FS 2017:37, SÄS

Förändringar sedan föregående version
Uppdatering av hänvisningar/länkar.

Sammanfattning

En [regional riktlinje för tillämpning av Socialstyrelsens föreskrifter för läkemedelshantering](#) har tagits fram [1]. Den regionala riktlinjen är av nödvändighet allmänt hållen och kan inte täcka in alla de scenarier som kan uppstå i den kliniska verkligheten. Denna riktlinje har därför tagits fram som ett lokalt tillägg till den regionala riktlinjen. Även vissa verksamheter kan komma att behöva lokala tillägg.

Innehållsförteckning

Förändringar sedan föregående version	1
Sammanfattning	1
Innehållsförteckning	1
Bakgrund och syfte	2
Förutsättningar.....	2
Utförande.....	2
Uppföljning.....	6
Riktlinjen uppdateras och kompletteras löpande av Läkemedelsrådet SÄS.....	6
Arbetsgrupp	6

Källförteckning 6

Bakgrund och syfte

1 januari 2017 ersattes SOSFS 2000:1 av [HSLF-FS 2017:37](#) [2].

Författningen gäller läkemedelshantering i hälso- och sjukvården och ska stödja hälso- och sjukvården i arbetet för en säker läkemedelshantering hela vägen från ordination och administrering till uppföljning.

Förutsättningar

Hälso- och sjukvården ska bedrivas så att kraven på en god vård uppfylls (5 kap. 1§ Hälso-och sjukvårdslagen (HSL 2017:30) [3].

Där det bedrivs hälso-och sjukvård ska det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att en god vård ska kunna ges (5 kap. 2 § HSL). Vårdgivaren ska planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att kraven god vård i HSL upprätthålls (3 kap. 1 § patientsäkerhetslagen (2010:659) [4] och i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, (2011:9) ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete [5].

Utförande

Ordination

Läkare ansvarar för ordination av läkemedel inklusive licensmotivering i förekommande fall, se SÄS-övergripande riktlinje [Läkemedelsdokumentation på SÄS](#) [6].

Läkaren ansvarar för att läkemedelslistan hålls uppdaterad och att läkemedelsgenomgång utförs enligt regional medicinsk riktlinje [Läkemedelsgenomgång och läkemedelsberättelse](#) [7] samt sjukhusövergripande riktlinje [Läkemedelsgenomgång och läkemedelsberättelse på SÄS](#) [8].

Utfärdande av generella direktiv (benämns GO i Melior)

Endast verksamhetschef (om denne är läkare) eller medicinsk ansvarig läkare får utfärda generella direktiv om läkemedelsbehandling. Ett generellt direktiv ska vara skriftligt och innehålla uppgifter om

1. läkemedelsnamn eller aktiv substans,
2. läkemedelsform,
3. läkemedlets styrka,
4. dosering,
5. maxdos,
6. administreringsätt,
7. indikationer och kontraindikationer samt antalet tillfällen som läkemedlet får ges utan att en läkare kontaktas.

Fyll i regional mall 7, [Generella direktiv om läkemedelsbehandling](#) [9].

Observera att läkemedel enligt generella direktiv inte kan delegeras enligt författningen. Detta innebär att endast legitimerade sjuksköterskor kan iordningställa, administrera/överlämna och signera generella ordinationer.

Likvärdiga och utbytbara läkemedel

Vid ordination på sjukhus ska läkare i möjligaste mån ordinaera utifrån det sortiment som finns på enheten/sjukhuset. Detta för att undvika utbyten i samband med iordningställande. Enligt beslut i styrgrupp läkemedel, SÅS, kan sjuksköterska utan att fråga läkare, byta till likvärdigt läkemedel enligt Läkemedelsverkets utbyteslista.

Information om utbyte finns i utbytesfunktionen i [Fass.se](#) [10]. För exempel, se bilaga 1, [Beslut om hantering av utbytbara rekvisitionsläkemedel till patient](#).

Dosjustering

Vissa av vårdgivaren angivna sjuksköterskor har möjlighet att justera dosering i en läkemedelsordination. Det får ske i de situationer där doseringen är beroende av en patients individuella mål- och mätvärden. Doseringen får justeras endast om det är förenligt med en god och säker vård. Justeringen ska göras med utgångspunkt från patientens behov.

I verksamhetens lokala rutin ska det framgå vilken kompetens en sjuksköterska ska ha och även vilket läkemedel som får dosjusteras utifrån givna mål- och mätvärden.

Ta hjälp av regional mall 19a, [Lokal rutin för att dosjustera ordinerat läkemedel](#) [11] och regional mall 19b, [Personligt uppdrag att dosjustera ett ordinerat läkemedel](#) [12].

Alla dosjusteringar ska dokumenteras i patientens läkemedelslista. Om patienten har öppenvårdsdos ska även Pascal uppdateras.

Undantag: Dosjustering på avdelningar med specialistutbildade sjuksköterskor såsom IVA och anesthesi, jobbar dagligen utefter uppsatta målvärden för varje enskild patient. Målvärden är ordinerade av läkare i rondmanual alternativt anestesijournal. Målvärden för aktuella läkemedel finns angivna i upprättade ordinationsmallar. Behörighet för sjuksköterska att dosjustera i Melior utan att det hamnar i läkarens signeringskorg ansöks av ansvarig chef via melior.sas@vgregion.se där Lokal rutin för att dosjustera ordinerat läkemedel och Personligt uppdrag att dosjustera ett ordinerat läkemedel bifogas, se ovan.

Delegering

Verksamhetschefen är ansvarig för att delegering sker i enlighet med god och säker vård. Delegering är inte avsedd för att lösa brist på personal eller av ekonomiska skäl (SOSFS 1997:14) [13]. Läkare, tandläkare och sjuksköterska har behörighet att delegera. Delegering får inte ske inom ambulanssjukvård.

I enlighet med de regionala riktlinjerna tillämpar SÄS en restriktiv syn på vilken läkemedelshantering som kan delegeras till icke-legitimerad personal i olika situationer. En delegation är alltid individuell och baserad på personens lämplighet och kompetens. Förslag på lämpliga läkemedel, se bilaga 2 ”[Förslag på lämpliga läkemedel som kan bli föremål för delegering](#)”.

Varje verksamhet ansvarar för att upprätta en egen lista. Observera att läkemedel enligt generella direktiv inte kan delegeras enligt författningen.

Den som ska ta emot en delegering av läkemedelshantering ska genomgå utbildning inom följande områden:

- Allmänt vad som gäller vid delegering.

- Basutbildning om läkemedelshantering inkluderande de risker som är förenade med hanteringen.
- Journalföring av läkemedel.
- Riktade utbildningar för delegerat moment.
- Godkänt resultat i kunskapstest och praktiskt prov dokumenteras – ny bedömning årligen.
- Observera att det är frivilligt att ta emot en delegation.

Utbildningens nivå kan anpassas efter vilka läkemedel och vilka situationer delegationen avser. Utöver detta måste den som lämnar delegationen bedöma om ytterligare utbildning krävs, t.ex. utbildning som är anpassad till aktuell vårdinriktning samt typ av läkemedel och situation.

Sjukvårdsapoteket VGR/SÅS kan vara behjälplig med grundläggande utbildningsmaterial.

Delegation ska om möjligt utgå från vårdenhetschef, om denna är legitimerad sjuksköterska, med praktisk kunskap inom aktuella moment. Om detta inte är möjligt kan vårdenhetschef utse annan sjuksköterska med praktisk kunskap kring aktuella moment att ansvara för delegation. Den person som utfärdar delegation ska ha erforderlig utbildning i ansvarsfrågan och hur delegeringen ska dokumenteras och följas upp i enlighet med författningen.

Se regional mall 20a, [Uppdrag att delegera moment inom läkemedelshantering](#) [14] samt mall 20b, [Delegeringsbeslut avseende läkemedelshantering](#) [15].

Dokumentation vid delegering

Alla moment ska signeras, dvs. även iordningställande om det är annan person som iordningställer än den som överlämnar/administrerar läkemedlet. Varje enhet ansvarar för att det finns en lokal rutin för hur signering ska utföras.

I Melior kan personlig utökad behörighet tilldelas nedan personalkategorier under förutsättning att kravet om delegering och/eller behörighet uppfylls:

- Undersköterska som har delegering för administrering och/eller överlämnande av läkemedel.

- Farmaceut som har behörighet enligt författning HSLF-FS 2017:37 att iordningställa och överlämna läkemedel.
- Biomedicinsk analytiker som har behörighet/delegering för administrering och/eller överlämnande av läkemedel.
- Annan hälso- och sjukvårdspersonal som har delegering för administrering och/eller överlämnande av läkemedel.

Behörighet för iordningställande, överlämna/administrera och signera beställs via Meliors funktionsbrevlåda melior.sas@vgregion.se efter godkänd och signerad delegering. Varje enhet ansvarar för att adekvat utbildning ges i samband med tilldelning av behörighet.

Uppföljning

Riktlinjen uppdateras och kompletteras löpande av Läkemedelsrådet SÄS.

Arbetsgrupp

För innehållet svarar

- Grete de Flon, tf enhetschef, sjukvårdsapotek VGR SÄS
- Jerker Nilson, chefläkare SÄS
- Christina Furhammar, verksamhetscontroller, VO Medicin, SÄS
- Hanna Svensson, systemförvaltare Melior, IS/IT SÄS

Remissinstanser (utgåva 1)

- Medlemmar i Läkemedelsrådet SÄS
- Medicinskt beredningsråd SÄS

Källförteckning

1. Riktlinje för tillämpning av Socialstyrelsens nya föreskrifter för läkemedelshantering gällande ordination och delegation. Västra Götalandsregionen, 2018-05-04
[https://www.vgregion.se/halsa-och-
vard/vardgivarwebben/vardriktlinjer/lakemedel/lakemedelshantering](https://www.vgregion.se/halsa-och-vard/vardgivarwebben/vardriktlinjer/lakemedel/lakemedelshantering) under *Dokument och länkar*

2. HSLF-FS 2017:37”*Ordination och hantering av läkemedel i hälso- och sjukvården*” En handbok vid tillämpning av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2017:37) om ordination och hantering av läkemedel i hälso och sjukvården www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2019-6-6235.pdf
3. Hälso-och sjukvårdslagen (HSL 2017:30). Svensk författningssamling www.riksdagen.se under rubrik *Dokument & lagar*
4. Patientsäkerhetslagen (2010:659) www.riksdagen.se under rubrik *Dokument & lagar*
5. Ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9). Socialstyrelsens författningssamling <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/regler-och-riktlinjer/foreskrifter-och-allmanna-rad/konsoliderade-foreskrifter/20119-om-ledningssystem-for-systematiskt-kvalitetsarbete>

Bilaga 2: Förslag på lämpliga läkemedel som kan bli föremål för delegering

Rekommendationen är att administrering av intravenös behandling, injektioner och infusioner inte bör delegeras.

Det anses extra riskabelt och olämpligt att delegera administration av läkemedel vid akuta situationer, till instabila patienter och inom slutenvårdsenheter med akutvårdsinriktning.

Undersköterska som har behörighet att sätta PVK (perifer venkateter) behöver kontrollera PVK-läget genom spolning, och behöver därför en delegation på att administrera Natriumklorid. Förfyllda spruta ska användas för att minska förväxlingsrisken.

Förslag på lämpliga läkemedel:

Gelberedningar med lidokain: t.ex Instillagel, Xylocain gel i förfylld spruta

Laxermedel: Bulkmedel, t.ex. Inolaxol, Vi-Siblin

Osmotiskt verkande medel, t.ex. Laktulos, Movicol

Rektalt verkande klyisma, t.ex. Resulax, Klyx, Microlax

Tarmirriterande t.ex. Dulcolax, Toilax

Utvärtes medel: T.ex. Hirudoid, Inotyol, Pevaryl, Fenuril

T.ex. Scheriproct, Xyloproct, Alcosanal

Hudrengöringsmedel, t.ex. Descutan, Hibiscrub, Klorhexidinsprit/lösning

Bedövningsplåster och salvor/spray, t.ex. Emla, Tapin, Xylocain

Tårsubstitut, t.ex. Artelac, Oculac

Avsvällande nässpray, t.ex. Nezeril, Nasoferm

Övriga läkemedel: Dentan munsköljvätska,

Antiseptiska medel för lokal behandling av munhåla, t.ex. Corsodyl, Hexident

Suppositorier, t.ex. Alvedon, Xyloproct

Nikotionersättningsmedel (tuggummi, plåster)

Lokal östrogen, t.ex. Vagifem, Ovesterin

Andra läkemedel kan eventuellt vara aktuella först efter noggrant övervägande och om alla krav vad gäller typ av situation, utbildning, personlig lämplighet osv är uppfyllda. T.ex. insulin, Fragmin/Klexane till stabil patient. Specifika

OBS! Utskriven version kan vara ogiltig. Verifiera innehållet.

läkemedel (inhalation, ögondroppar, PD-vätskor osv.) på enheter där det är vanligt förekommande.

Information om handlingen

Handlingstyp: Riktlinje

Gäller för: Södra Älvsborgs Sjukhus

Innehållsansvar: Jerker Nilson, (jerni1), Chefläkare

Granskad av: Jerker Nilson, (jerni1), Chefläkare

Godkänd av: Jerker Nilson, (jerni1), Chefläkare

Dokument-ID: SAS9642-738863596-132

Version: 6.0

Giltig från: 2026-03-17

Giltig till: 2028-03-16